

ten tot den van Exam- de kerkvis- van gekomen van censur v vroeger de en is), zulles aalden tijd."

g geeft het aanleiding, aan, te vra- f bij ons de t sluiten der n?" Waarop

er tegen hen in "Pietas" t van "onze der Synode a tijd dat er lven als Sy- ene valsche erlei macht en; en van zant, is zelfs and gezien; lde en aan- lde niet al- aan moeten er bewaring eid, de bij- ndidat tot z Synodale de hun voor- eal mij be- digheden van anderen hun

t reeds aan- over den de bepaling putaten" te

z zijn diege- ne bepaalde eid, of wel len, uitnaam richten. En konstig het of Consisto- Deputaten. eerle aard: en angele- n de Classe n afgevaar- e naam van ynde gege- ndelen van den worden n, waar hun toegestaan; n van Cor-

adenten een lan met be- nog bijge-

le Deputa- twee jaren titus in zijn er ten on- en-regenten macht hun 11) hebben oodige ver- ge beschrij- rrijver over erd."

ling, waarin band tegen verdedigt, ezwaar, dat : titels, ran- den, o. a. ke Deputa- dit slechts n predikan- : bijzondere angewezene arin ervele emen zijn), ar nadere lers blijven e opgeleest. (Deel IV,

r vaste en Visitatoren ie colleges macht en

a, dat de regeling of ons vader- rping mis- had heeft geworpen. regel, en kerkelijke ets derges- assale of algemeen, ie, als de annemen, a aan alle van paus- n afkeer- en gebeu- val van de regel kerkelijke ar zijnde nen, daar- oor dege- sch alleen o cens uit en door dreigend g of mis- en de orkomen, n, tot dat samenge- ook wel geroepen.

3°. Eindelijk heeft het ook wel kunnen ge- beuren, dat Classicale of Synodale Deputa- ten gezonden zijn om dat bijzondere werk volgens besluit der Classe of Synode uit te voeren; hetgeen dan echter niet mede- brengt, dat hun eene bijzondere kerkelijke macht of kerkelijk ambt of kerkelijke rang wordt toegekend, maar alleen inhoudt, dat zij tot deze of die bijzondere bemoeiing door de kerkelijke macht afgevaardigd of gezonden zijn.

«Dit alles blijkt ten duidelijkste uit onze Kerkenordening en kerkelijke practijk, waarin de bemoeiing der visitatoren aldus omschre- ven wordt; waarnaar die der Deputaten en Correspondenten van Synode of Classe, ge- lijk men ze thans noemt, bij analogie moet worden afgemeten. Kerkenordening en prac- tijk erkennen geene kerkelijke vergaderin- gen die met kerkelijke macht zouden be- kleed zijn (n.l. vaste en gewone macht) buiten den Kerkeraad, de Classe, de Pro- vinciale Synode en de Nationale Synode; en in het algemeen geene besturen, amb- ten, enz., of hogere bestuurders en gezag- hebbers, over de kerken, de Kerkeraaden, de Classen, de Synoden, de dienaren en de ouderlingen; n.l. die eene bepaalde, eigen- aardige, algemeene en blijvende macht zou- den hebben naar kerkelijk recht of uit kracht van eene bijzondere roeping. And- ers zouden sommige dienaren verheven worden tot bisschoppen of tot blijvende inspecteurs of voorzitters; waarvan onze kerken zoo afkeerig mogelijk zijn, gelijk onmiskenbaar blijkt uit de overal gevolgde practijk en uit Art. 1 van de Kerken- ordening (n.l. in de oudste redactie, van 1571; steeds onveranderd gebleven, maar in de redactie van 1619 Art. 84 geworden). Geene kerk zal over eene andere kerk, geen dienaar over eenen anderen dic- naar enz.

«Maar laat ons deze zaak nog met een paar vergelijkingen nader verklaren. Als een dienaar of ouderling door den Kerkeraad gezonden wordt om een van zijne mede- dienaren of mede-ouderlingen iets aan te zeggen of op te leggen, dan brengt dit niet mede, dat hij daardoor verheven wordt of zich verheft boven zijnen mede-dienstknecht, of dat hij geacht wordt met een nieuw ambt van bisschoppelijkheid en hoogheid bekleed te worden, of dat eene nieuwe en bijzondere kerkelijke macht wordt ingevoerd. Desge- lijks, als de leden der gemeente, op voor- gang van den Kerkeraad, met hem en als het ware in hem een lid excommuniceren, dan brengt dit niet mede, dat zij zichzelf eenen hoogheid of heerschende macht over hunne broeders toekennen.

«Evenwel (is dan verder de tegenwerping) er worden niet slechts Deputaten en Visi- tatoren der Classen voor een korten tijd tot die bijzondere werkzaamheid aangesteld, maar telkens voor een jaar.

«Antwoord: 1°. In sommige Classen zijn dezelfde personen Deputaten en Visitatoren. 2°. Waar zij onderscheiden worden, heeft men zelden Deputaten die voor een jaar worden aangesteld; maar ik weet, dat dit hier en daar slechts geschied is, als er eene overstelpende menigte van zaken was, en de Classe niet zoo dikwijls kon bijeenkomen, als de toen overvloedig voorkomende zaken van minder belang wel vorderden. Daarom heeft men toen aan die Deputaten, acht of zes of tien (naar de grootte der Classen), eene beperkte macht toegestaan met be- trekking tot eenige bepaalde zaken. 3°. Wat er in dit opzicht ooit naar goedvinden ge- geschied is of heeft kunnen geschieden, een bijzonder en gewoon kerkelijk ambt en eene bijzondere macht is er toch nooit door ge- vestigd. Zoodat er geene oorzaak is, waarom het Classicaal en Synodaal bestuur zelf (waaromtrent ik, sterker dan iemand, alle misbruik afkeur) door den hier bestreden schrijver en door zijne geestverwanten op ééne lijn zou geplaatst worden met de men- schelijke en anti-Christelijke scheppingen van paus of van bisschop."

In de laatst aangehaalde verhandeling wordt, ter plaatse waar over de uitvoering van Synodale besluiten gesproken wordt, ook melding gemaakt van de uitvoering door middel van daartoe aangewezen Deputa- ten (Deel IV, blz. 218), en in de reeks van dan volgende vragen komt ook deze voor:

«Of het, bij geschillen tusschen een Ker- keraad en kerken, of tusschen een Dienaar en eene kerk of een Kerkeraad, welke ter Synode gebracht zijn, beter is, dat die be- eindigd worden door enkele met Synodale macht voorziene Deputaten, dan dat zij be- eindigd worden door de Synode zelf?

«Antwoord: Neen; wanneer zulks geschie- den zou na het sluiten der Synode, zoodat die afgevaardigden niet aan de Synode, ter- wijl zij nog bijeen was, zouden kunnen rap- porteren. Indien echter het oordeel der afgevaardigden tijdens de zitting der Synode opgemaakt werd, zoodat het zonder de goedkeuring der Synode de kracht eener uitspraak niet zou hebben, schijnt dit wel minder gevaarlijk te zijn, naar ik geloof toch niet dat het beter is. Hier is dan toe te passen Spreuk XI: 14: De behoudenis is in de veelheid der raadslieden."

Eindelijk, in de verhandeling over de zen- ding, wordt, na de aanwijzing dat de zending natuurlijke van de kerk moet uitgaan, maar dat kerken, die Classicaal of Synodaal ver- bonden zijn, ook wel gezamenlijk mogen zenden, onder andere vragen ook nog deze gesteld (Deel IV, blz. 325): «Of het enkel de Nationale Synoden of hare bijzondere Deputaten zijn, onder wier directie alle zen- dingen geschieden moeten (b. v. de Neder- landsche en in uit Nederland)?" Ook al is het antwoord op die vraag wel wat lang, het zal hier toch maar geheel worden op- genomen, deels om niets terug te houden van hetgeen Voetius over Deputaten schreef, en deels ook om hetgeen over den toestand

van voor twee en eene halve eeuw daarin voorkomt.

«Antwoord: Dat sommigen dit wel wil- len of voorstaan, heeft men soms kunnen merken. Wij voor ons zijn van oordeel, dat het niet ongeoorloofd is, het te laten geschieden door de Nationale Nederlandsche Synode, of door de Provinciale Synoden en hare Deputaten, wanneer zulks geschikkelijk kan, tot meerdere zekerheid. Maar ik zie geen bewijs, dat het niet zou kunnen ge- schieden door de Kerkeraaden of de bijzon- dere Classen (voor welke het wegens om- standigheden van plaatsen, tijden en betrek- kingen op de overheid het gemakkelijker, het geschikt en het veilig is). Naar Oost- en West-Indië is tot dusver voor de zending- gen gezorgd door den Kerkeraad en de Classe van Amsterdam of hare Deputaten, of door den Kerkeraad en de Classe van Middelburg; omdat aldaar Kamers zijn van de Oost- en West-Indische Compagnie, en dus die Kerkeraaden en Classen, meer dan andere, uit de eerste hand en van nabij kennis kunnen hebben van de kerken en plantingen. Men heeft wel eens gemeend, dat voor de zendingen uit ons vaderland, en bepaaldelijk voor die naar de beide Indien, naar Rusland, naar Turkije en naar andere oostersche streken, door alle Parti- culiere Synoden (aangezien de vaste en ge- wone Nationale Synoden niet gehouden worden) door middel van hare Deputaten moest gezorgd worden. Maar wij ontken- nen, dat dit overeenkomstig een blijvend Goddelijk of menschelijk recht zou zijn. Immers, er zou meer bezwaar en last aan verbonden zijn. En men zou wel kunnen zeggen, dat de Deputaten van alle Synoden niet meer nauwkeurigheid, dan ééne enkele Classe of hare Deputaten, kunnen letten op de ge- schiktheid en de gaven, die bij de uit te zenden personen noodzakelijk vereischt wor- den, als b.v. vroomheid, geleerdheid, wel- sprekendheid, voorzichtigheid, ijver, wak- kerheid, en begeerte om geen moeite te ontzien. Maar dat de Deputaten van alle Particuliere Synoden hierop nauwkeuriger kunnen of moeten letten, brengt nog niet mede, dat het zoo zou zijn of is. Immers, de Deputaten der Synoden zijn niet altijd uitne- mender dan de meeste andere Dienaren; daar het toch nu en dan mogelijk is, dat zij door middel van ongeoorloofd solliciteeren, aanzoecken en kruipen de meerderheid der stemmen voor hunne verkiezing of deputa- tie vooraf voor zich in beslag nemen, zoo- dat anderen, die veel waardiger zijn maar die op zoo onwaardige wijze niet willen solliciteeren en aanzoecken, worden voorbij- gegaan. De ondervinding, die ik door veel dat ik heb waargenomen verkregen heb, heeft mij geleerd, dat predikanten, die juist niet bijzonder geleerd zijn, en die niet zeer aan hunne gemeente gehecht zijn, en die niet veel doen om hunne gemeente zowel door het Woord, in het openbaar en in het bijzonder, als ook door bestuur en opzicht te weiden, en die ook weinig bezig zijn om door bijzondere studien en overdenkingen den tijd uit te koopen, doorgaans jacht maken op com- missien en deputatien, om dan hunnen arbeid, waarvan zij in hunne eigene gemeente zich onthouden, voor andere kerken en Classen aan het behandelen van kerkelijke zaken en aangelegenheden te besteden. Men zal misschien vragen, welk belang Dienaren van dat slag er bij hebben, om deputatien en commissien zoo begeerig na te jagen, en met al dien arbeid en die moeite zich te belasten. Ik antwoord: wat zulk een Dienaar daarmede wint, is eene zekere eere, een voor- deel en een genoegen. De bedoelde eere (n.l. oogenschijnlijk) bestaat hierin, dat hij zonder billijke klacht en verontwaardiging van zijne gemeentelieden op eene voegzame wijze van zijne kerk kan afwezig zijn, en vacantie kan hebben van het gewone werk, dat hij door prediken en catechiseren en huisbezoek, vooral van zieken en bedroefden, aldaar anders zou te doen hebben. Het voordeel bestaat hierin, dat hij de kosten uitspaart, die hij te huis voor zijn levenson- derhoud zou te besteden hebben, daar deze afvaardiging en reize hem niet op kosten te staan komt; terwijl buitendien zijne hand of beurs wel eens met een geldstukje verrijkt weêr teluis komt. En het genoegen, waar hij zich dan in verblijden kan, bestaat hierin, dat hij het genot heeft van te reizen en veel menschen en plaatsen te zien; dat hij rusten kan van den last, die voor denken zoo loodzwaar is, n.l. van den last van het prediken en van al wat verder in de ge- meente te doen is; en dat hij vrij is van de verspiende oogen dergenen, die in zijne eigene gemeente op al wat hij doet en op al wat hij verzuimt dikwijls zeer nauwkeu- rig letten. Dit alles zeggende, wil ik het echter geenszins toegepast hebben op vrome, geleerde en bekwaame Dienaren, die tot dien oogst van deputatien wetiglijk uitge- stooten worden, en die dan dien last niet weigeren, uit vrees dat hij soms aan anderen worde opgelegd, die niet met getrouwheid en met eene onvergrijpelijkheid het wel- zijn der kerk zouden bevoorliden en hare schade zouden afwenden.

«Er zijn er ook, die meenen, dat het bepaaldelijk de Deputaten der Particuliere Synode zijn, die op eene aan het Syno- daal ressort grenzende plaats de zending tot planting eener kerk, of ook wel hare planting zelve, te bezorgen hebben. Van dat gevoelen waren blijkbaar eenige Deputaten van de Zuid-Hollandsche Synode in het jaar 1629, gelijk het volgende ver- haal kan toonen. Toen de stad 's-Hertog- enbosch door het leger van de Republiek was ingenomen, vroegen de H.H. Gedeput- eerden te velde, die vanwege de Generale Staten door den Raad van State waren afgevaardigd en die toen te 's-Hertogenbosch vertoefden, dat er eenige Dienaren zouden geleend worden, om te helpen bij het zorgen voor de zaken der religie, en bij het op- amelen, formeeren en constitueeren van de destijds verdwenen kerk. De vier, die ge- vragd werden, zijn toen gezonden, ieder

door zijne eigene kerk, n.l. Bernh. Bushof van Utrecht, Johannes Spilwardus van Gorinchem, en de twee naasten buren van 's-Hertogenbosch, Moringius van Bommel en Gish. Voetius van Heusden, welke twee ook in het leger dat 's-Hertogenbosch be- legerde gediend hadden, eerst Moringius gedurende eenigen tijd, en daarna Voetius tot op den dag der overgave. Aan die vier werd als vijfde nog toegevoegd Con- radus Mirhinius, die reeds vele jaren als veldprediker gediend had bij de H.H. Gede- puteerden te velde. Toen nu deze vijf Dienaren, door proclamatie, door bijzondere toespraken en bezoeken vooral van de toen zeer talrijke zieken en stervenden, en door hulpbetoon aan behoeftigen, met veel moeite eenige heuguelen eener kerk ver- kregen hadden, en voorts de meeste nieuwe burgers en inwoners, die in Holland en in andere deelen van de Republiek de Gere- formeerde religie beleden hadden, aanvan- kelijk kenden en konden beoordeelen, heb- ben zij vijf ouderlingen en vier diakenen in dienst gesteld, waartoe alle leden van Gere- formeerde kerken, die tot nog toe elders de religie beleden hadden en nu te 's-Hertog- enbosch woonden, tot stemming en ver- kiezing waren opgeroepen. Deze zending om den eersten en voorloopigen dienst in die stad waar te nemen en om de kerk te verzamelen, was naar het oordeel van een der toenmalige Deputaten der Zuid-Hol- landsche Synode niet ordelijk toegegaan; daar dit, zijna inzien, geheel toekwam aan de Synode, dat is aan de Deputaten der Synode, die (naar zijne meening) de Synode representeren. Nadat hij twee zij- ner mede-Deputaten tot zijn gevoelen had overgehaald, leverde hij eene remon- strantie in bij de Generale Staten, waarin hij zijn gevoel en zijne zaak uiteen- zette, in de hoop dat dit enige ver-andering zou teweegbrengen. Maar daarin is hij toen teleurgesteld. De Dienaren, die toen te 's-Hertogenbosch werkzaam waren, hebben niet den pas geconstitueer- den Kerkeraad het recht en de reden van hunne zending gehandhaafd. Immers was het eene zaak, die, naar goddelijk of ker- kelijk recht, aan de Deputaten der Zuid- Hollandsche Synode als zoodanig, volgens de Kerkenordening der Nederlandsche ker- ken, in 1586 op de Haagsche Synode en bij vernieuwing in 1619 op de Dordtsche Synode geredigeerd, niet toekwam. En ook zijn er op Zuid-Hollandsche Synoden nooit bijzondere besluiten genomen, volgens welke in eene op den vijand veroverde plaats buiten Holland door de Deputaten der Zuid- Hollandsche Synode eene kerk zou te planten zijn, of de voor die planting nood- ige zending door hen zou te bezorgen zijn. Waarom zou dit ook meer toekomen aan de Deputaten der Zuid-Hollandsche Synode, dan aan de Deputaten der Geldersche Synode, welke de eerste provincie der Repu- bliek is, en even dicht bij 's-Hertogenbosch als Zuid-Holland. En (om een persoonlijk argu- ment te gebruiken), indien die zending of plan- ting aan de Deputaten der Zuid-Hollandsche Synode als zoodanig toekwam, had men al- thans geen bezwaar moeten maken tegen mijne zending en planting; immers ik was toenrijd Deputaat van dezelfde Synode; ik was bovendien na de laatste Synode voor den leger- dienst afgevaardigd door de Classe van Gorinchem (die onder de Zuid-Hollandsche Classen toen aan de beurt was om een van hare Dienaren daartoe te zenden); en ik had tot de overgave der stad toe dienst gedaan bij dat gedeelte van het leger, dat onder het bevel stond van Graaf Willem van Nassau, veldmaarschalk bij de Repu- bliek en commandant of bevelhebber van de vesting Heusden en van de omleggen- fort en vestingwerken. Ook moet hier worden opgemerkt, dat de Zuid-Hollandsche Synode, in de maand Juli van het jaar 1629 te Leiden gehouden, naar den toenmaligen stand der belegering op goe- den grond en als het ware met open mond hopen dat 's-Hertogenbosch in de macht der Republiek zou gebracht worden, be- sloten heeft, dat de invoering der Gerefor- meerde religie, met uitsluiting van het paus- doe, tijdig moest worden aanbevolen; waar- toe zij aan mij, die als Deputaat der Synode volgens de gewoonte toen tegenwoordig was, opgelegd heeft, om met toevoeging van een predikant van de Classe van Gorinchem, uit naam der Synode zulke aanbeveling te doen aan den Prins van Oranje en aan de Gedeputeerden te velde (die de capitulatie, d. i. de voorwaarden van de overgave der stad, zouden te regelen hebben); gelijk ik dan ook, met geloofs- en lastbrieven toe- gerust, na het sluiten der Synode bij iedere gelegenheid aanstonds gedaan heb. Er was toen aanleiding, dat deze Synode de zorg voor zending en planting aan de Deputa- ten der Synode zou hebben opgedragen; of dat de Synode, indien zij zich bewust was dat zulks volgens regel of gewoonte aan de Deputaten toekwam, hen althans zou vermaand hebben, om als de gelegenheid er zijn zou daarop te letten en wakker te zijn. Maar aangezien de Synode toen geen van beide gedaan heeft, zie ik niet, met welk recht één van de Deputaten der Synode, die al het in diezelfde Leidsche Synode verhandelde als praeses bijgewoond en geleid had, op eigen gezag tegen de Bosche zending en planting zooveel inge- bracht heeft, ten einde op één van die beide werkzaamheden of op beide voor zichzelf en voor zijne mede-Deputaten aanspraak te maken. In zine bij de Generale Staten in- geleverde remonstrantie trachtte hij aan- nemelijk te maken, dat hetzelfde recht, dat in zulke aangelegenheden bij den Roomschen paus en den bisschop is, nu bij de Synode is, welke de plaats van paus en bisschop inneemt. Maar waar zijn de kerkelijke ordonnantien en de Synodale besluiten, die de steden van Brabant en van andere na- burige provincien kerkelijk inlijven bij de Zuid-Hollandsche Synode, en aan haar onderwerpen; zoodat de Synode bij de

reformatie en bij hare voortplanting zou te doen hebben, wat de paus doet bij de voortplanting van het pausdom? In ieder geval is die inlijving en onderwerping van de kerken in de stad en den lande van 's-Hertogenbosch noch door de kerken noch door de overheid aan de Zuid-Hollandsche Synode toegekend; gelijk reeds hieruit blijkt, dat de kerk van 's-Hertogenbosch, na hare formeering en constitueering, toegevoegd en ingelijfd is, niet bij de Zuid-Hollandsche, maar bij de Geldersche Synode; en dat, toen de vrede van Munster tusschen den koning van Spanje en de Staten der Republiek ge- sloten was, de invoering van de reformatie en van Gereformeerde Dienaren in de ker- ken van de Meijerij van 's-Hertogenbosch geschied is door den Bosschen Kerkeraad, met Deputaten van alle provincien.

«Dit alles heb ik gemeend bij deze ge- legenheid te moeten vermelden, opdat toch de kerken, en hare Kerkeraaden, Classen en Synoden nauwlettend toezien, dat de Deputaten der Synode niet ten slotte het karakter krijgen van bisschoppen of aarts- bisschoppen of patriarchen, en dat zij niet gehouden worden voor eene verte- genwoordiging der Synode, voorzien van dezelfde of van gelijke macht als de werkelijk vergaderde en zitting houdende Synode zelve, bij alle mogelijke zaken en aangelegenheden die binnen het ressort van die Synode zich voordoen of te berde gebracht worden. Zulk eene macht van de Synodale Deputaten heeft de door veelzijdige geleerdheid vermaarde Grotius zich blij- baar ingebeeld, toen hij in zijn «Pietas Ordinum Hollandiae» hen tusschen-regenten noemde. En gelijke besturende macht hebben buitenlandsche Godgeleerden hun blijkbaar toegeschreven, toen zij daar- uit zochten te bewijzen, dat de Ne- derlandsche kerken, wel niet in naam, maar dan toch metterdaad, bisschoppen heb- ben. Welke verkeerde meening ik getracht heb hun te ontnemen, boven, Deel I, blz. 111.

«Laten intusschen de Deputaten der Synode toezien, dat zij hunne bemoeiingen niet uitstrekken tot kerkelijke zaken en aan- gelegenheden, waaromtrent zij geenen bepaal- den en uitdrukkelijken last van de Synode hebben; opdat zij niemand aanleiding geven om te droomen, dat zij het karakter van tusschen-regenten of van bisschoppen zou- den hebben."

F. L. RUTGERS.

Recensie.

Sward, de Germanische gevangene; een verhaal uit den tijd van Jezus' omwandering op aarde; naar het Engelsch, door de schrijf- ster van «de familie Schönberg-Cotta»; met een inleidend woord van Dr. J. P. Hasebroek.

Dit verhaal, eene soort van historisch roman in Christelijken geest, zal zonder twi- fel door velen met genoegen gelezen wor- den, en kan ook bij velen een goeden in- druk achterlaten. Uit historisch oogpunt beschouwd, toont het zeker het gebrek, dat aan dergelijke werken bijna altijd eigen is, n.l. dat de personen, die ten toneele ge- voerd worden, doorgaans denken en spreken, zooals kinderen van de 19e eeuw dat in hunne omstandigheden zouden gedaan heb- ben. Maar de schrijfster is toch blijkbaar geen vreemdeling in den tijd, waarheen zij hare lezers verplaatst. Aan minder kundigen kan dit boek althans eenig denkbeeld geven van het leven in de eerste eeuw onzer jaar- telling.

Jozef, bemind — gehaat — verhoofd; door P. B. Meijer; uit het Engelsch ver- taal; met eene voorrede van Dr. J. H. Gunning 5-Hen.

Het is de welbekende geschiedenis van Jozef, die hier wordt uitgewerkt, verklaard en toegepast, en dan niet alleen voor kin- deren, maar ook voor volwassenen. De be- schouwingen, die uit die geschiedenis wor- den afgeleid, zijn in menig opzicht goed geschreven; zij bevatten veel schoons en goeds, ook veel puntig en treffends. Maar toch tereizelfer tijd ook veel bedenkelijks. Bij het verhalen der geschiedenis is vaak aan de verbeelding te veel toegegeven. Bij de verklaring is te veel moeite gedaan, om letterlijk in alles eene typische beteekenis te zoeken. En zoowel met betrekking tot de Heilige Schrift, als ook met betrekking tot de geloofsleer in het algemeen, komen telkens denkbeelden voor, die zeer zeker niet overeenkomstig de Gereformeerde be- lijdenis zijn. Zoo b.v. stuit men reeds in de eerste bladzijden op voorstellingen als deze: «De kleine aanwijzingen doelen op voller, rijker openbaringen. Is dit ook niet waar, wat den dood van onzen geliefden Heer aangaat? De Grootte Werkmeester aller din- gen vervulde de wereld met voorscha- duwingen en verlangens lang vóór het kruis stond op den heuvel Golgotha. Men vindt die in Heideense mythen of in oude ge- zegden en zangen, ook wel in roerende gebeurtenissen in de geschiedenis der men- schen, maar vooral in den Bijbel» (blz. 10). En een weinig verder: «Het moet Jakob veel gekost hebben van zijn geliefden Jozef te scheiden; en dit kan begrepen worden door degenen, die dierbaren verloren heb- ben. Maar wie kan berekenen, hoeveel het den Eeuwigen God moet gekost hebben, Zijn eeniggeboren Zoon te zenden, die in Zijn schoot was, en die van eeuwigheid met Hem geleefd had? Laat ons toch niet denken, dat God gevoelloos is als een sfinx, die gevoelloos en met versteende oogen over de woestijnvlakte staart. Als Zijn liefde is als de onze, en wij weten dat zij dit is, dan moet Hij lijden door dezelfde oorzaken, die ons doen lijden, maar geveurendig aan de kracht en eeuwigheid Zijner natuur» (blz. 15). Onbepaald aanbevelen kunnen we dit boekje dus niet.

F. L. RUTGERS.

Voor Kootwicks Scholen.

Ingekomen bij Dr. HOUTAGERS: Voor Koot- wicks scholen van Dr. H. te Vilsingen f. 1.—; letter P. te 's-Gravenhage f. 2.—; van Dr. de Jong te Zwijndrecht, Vereeniging voor In- en Uitwendige Zending f. 5.—; van P. Doorkamp te Zwolle, gevonden in de collecte der diaconie, kerk B, voor Kootwijk f. 3.50; van den heer Koopman te Putten, van eene vriendin f. 10.—.

Officiële Berichten.

Met verkorting uit het Kerksblad van 7 December.

Vergadering der Classis Assen, gehouden 13 Nov. 1894.

Naar toerbeurt is Dr. J. G. Hekkert praeses; Dr. G. H. Zahn laat zich het scribaat welgevallen. De notulen worden gelezen en goedgekeurd.

De gedeputeerden naar de Provinciale Synode brengen verslag uit.

Eene instructie van kerk B te Smilde luidt: «Indien de kerkeraad besloot een vasten oefe- naar aan te stellen, zou de Classis daartoe hare goedkeuring kunnen geven?» De vergadering oordeelt, op deze vraag niet te mogen ingaan, om reden kerkelijke vergaderingen voor leiten geplaatst moeten worden, en niet op mogelijke gebeurtenissen mogen voortuit loopen. Evenwel laat zij eenige vrije discussie over de zaak der oefenaars toe, waarvan gebruik gemaakt wordt.

De vergadering wordt met gezang en dank- zegging besloten.

Vergadering der Classis Zwolle, gehouden te Zwolle 13 en 14 November.

In 't moderamen nemen zitting Dr. Segboer als praeses en Dr. Meijer als scriba.

De Classis gaat over tot het examineren van de heeren Dwarshuis en Los, her. predt. te Oldemarkt en te Zalk.

Als deputaten der provincie zijn tegenwoor- dig Dr. Scheps en Dr. Allaart, beiden van De- venter.

Na gunstig advies van H.H. deputaten, be- sluit de Classis met algemeene stemmen tot toelating der Candidaten. Nadat deze uitslag door den praeses in hartelijke bewoordingen aan de broeders is medegedeeld, sluit de praeses deze vergadering met dankzegging.

Buitenland.

Duitschland. Uit de Wurtemberg- sche Synode.

De Wurtembergische Synode der landkerk is van 20—22 November, drie dagen lang, bezig geweest om de vragen te behandelen, die betrekking hebben op de leertucht. De beraad- slagingen werden geopend door Dr. Lechler, den Senior der Synode, die opmerkte, dat de strijd om de belijdenis in de kerken was gedragen, zoodat ook in de vergadering moest beslist wor- den of de landkerk den schat, door de refor- matie haar geschonken, zou vasthouden, dan of zij zich aan eene nieuwe reformatie onderwerpen wil. Er was een stuk ingekomen van de predi- kanten Finck, Gmelin, Steudel c. s. waarin zij te kennen gaven, dat zij langs den weg van onderzoek tot het inzicht waren gekomen, dat de kerk een tal van verouderde bestanddeelen in hare leer had. In het geheim had men afwij- kende richtingen in de kerk toegelaten, doch dit was een toestand die der kerk onwaardig is, daar zij officieel de nieuwere beschouwingen verwerpt.

Een lid der commissie van advies antwoordde hierop, dat de Wurtembergische kerk openlijk afwijkende meeningen in haar boezem had toe- gelaten; zij had scheurmakers en «gemeenschap- pen» ruinte genoeg gelaten en was alleen in de uiterste gevallen tot uitsluiting gekomen. Daar- mede verklaarde zij echter niet, dat men voor zulke afwijkende meeningen de deur wijd wilde open zetten en haar formeel recht worde toege- kend. De kerk duldt ook in hare leeraren zulke afwijkende meeningen, zonder die meeningen daarom in bescherming te nemen of daaraan gelijk recht met de belijdenis van de kerk toe te kennen. De ondertekenaars van het adres geven te kennen dat zij, die hunne afwijkende gevoelens deelen, in de meerderheid zijn en dre- gen, dat, wanneer men hen niet tegemoet komt en hun openlijk hun recht waarborgt, zij dit recht nemea zullen. Hierop antwoordde de spre- ker, dat men het antwoord op zulke dreigingen over kan laten aan het hoogste kerkbestuur. Wanneer zij zich echter beroemen op hun over- macht, dan staat er geschreven: «Vrees niet, gij klein kuddeke.» Zegt men, dat de kerk eenvou- dig de plicht heeft om derzaken, die van de leer afwijken, buiten de deur te zetten? Hierop an- woordde spreker: dit kunnen, mogen en durven wij niet. Het is onze taak te wachten en te hope- n, te getuigen in liefde en ernst, te wachten of en wanneer de Geest des Heeren eene ommekeer in de geesten tot stand brengt. Voorts werd aangehouden, dat het dwaasheid was, om te zeg- gen naar Rom. 14, die een geloofartikel belijdt, belijdt het den Heere, en die er een niet aan- neemt, die laat het den Heere achterwege. Het gold niet dingen, die men doen of laten kon, maar zaken die het leven der kerk betroffen. Spreker liet uitkomen welk een diepgaand ver- schil er bestaat tusschen hen die Christus als eeuwigen Zoon Gods belijden, en die Hem als zoodanig verwerpen.

Daarna nam een tweede rapporteur het woord en betoogde, dat de verschillen, die openbaar geworden waren, niet betroffen de z. g. histori- sche critiek, maar de verhouding van God tot de wereld; de vraag is er eene werkelijke open- baring Gods, of wonderen en gebedsverhooring mogelijk zijn of niet, of in Jezus Christus de eeuwige Zoon Gods in de wereld gekomen is en of hij werkelijk persoonlijk bij de zijnen tegenwoordig is.

Daartegenover verhiel zich Dr. Hilber om de moderne ideën te bepleiten. Wij kunnen het ons niet ontveinen, dat zijn redebeeld heel wat krachtiger was dan dat van zijn beide voorga- ners, trouwens was het standpunt, waarop hij zich plaatste, meer waar en eerlijk. Na eerst eene poging gewaagd te hebben om aan te toonen dat de rechtinnigen en de modernen eigenlijk hetzelfde beleden, voer hij voort met te zeggen, dat wanneer men ontkent, dat een predikant, die de nieuwe denkbeelden volgt, met zegen wer- ken kan, er ook geen vrede zijn kan. Dan blijft er voor eene kerk die op hare eer gesteld is niets anders over als om te zeggen: weg met hen. Dan moeten vóór alles de theologische faculteiten aan eene grondige reiniging onder-